

ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ

NARRATIVA RECIENTE DE ARGENTINA

Ένα διήγημα του Σέσαρ Άιρα

Un cuento de César Aira

Μετάφραση: Μαρία Αθανασιάδου

Traducción : Maria Athanasiadu

César Tomás Aira González (Coronel Pringles, Buenos Aires; 23 de febrero de 1949) es un escritor y traductor argentino. Ha publicado más de cien obras, sobre todo novelas cortas a las que define como «cuentos de hadas dadaístas» o «juguetes literarios para adultos». Sus obras han sido traducidas a diversos idiomas. Recibió dos Diplomas al Mérito de los Premios Konex a las Letras, en 1994 por Traducción y en 2004 por Novela. Recibió una Beca Guggenheim en 1996. Ganó el premio a la Trayectoria Artística del Fondo Nacional de las Artes en la categoría Letras del año 2013. El Consejo Nacional de la Cultura y las Artes del Gobierno de Chile, con el patrocinio de la Fundación Manuel Rojas, le otorgó el Premio Iberoamericano de Narrativa Manuel Rojas 2016. La obra novelística, teatral y ensayística de Aira asciende a más de cien textos.

Ο Σέσαρ Άιρα (Κορονέλ Πρίνγκλες, 23 Φεβρουαρίου του 1949) είναι ένας από τους πιο παραγωγικούς αργεντινούς συγγραφείς και μεταφραστές. Έχει δημοσιεύσει πάνω από εκατό έργα, θεατρικά, δοκίμια, αλλά κυρίως νουβέλες, τις οποίες ο ίδιος χαρακτηρίζει ως «διηγήματα ντανταϊστών νεράιδων» ή «λογοτεχνικά παιχνίδια για ενήλικες». Δεν παραχωρεί συνεντεύξεις στη χώρα του, δεν κυκλοφορεί σε λογοτεχνικούς κύκλους, κάνει σπάνια δημόσιες εμφανίσεις, και εκδίδει ένα βιβλίο κάθε έξι μήνες περίπου.

El carrito

Uno de los carritos de un gran supermercado del barrio donde yo vivía rodaba solo, sin que nadie lo empujara. Era un carrito igual que todos los otros: de alambre grueso, con cuatro rueditas de goma (las de adelante un poco más juntas que las de atrás, lo que le daba su forma característica) y un caño cubierto de plástico rojo brillante desde el que se lo manejaba. Tan igual era a todos los demás que no se lo distinguía por nada. Era un supermercado enorme, el más grande del barrio, y el más concurrido, así que tenía más de doscientos carritos. Pero el que digo era el único que se movía por sí mismo. Lo hacía con infinita discreción: en el vértigo que dominaba el establecimiento desde que abría hasta que cerraba, y no hablemos de las horas pico, su movimiento pasaba inadvertido. Lo usaban como a todos los demás, lo cargaban de comida, bebidas y artículos de limpieza, lo descargaban en las cajas, lo empujaban de prisa de góndola en góndola, y si en algún momento lo soltaban y lo veían deslizarse un milímetro o dos, creían que era por la inercia. Solamente de noche, en la calma tan extraña de ese lugar atareadísimo, se hacía perceptible el prodigio, pero no había nadie para admirarlo. Apenas si de vez en cuando algún repositor, de los que empezaban su trabajo al amanecer, se sorprendía de encontrarlo perdido allá en el fondo, junto a la heladera de los supercongelados o entre las oscuras estanterías de los vinos. Y suponían, naturalmente, que se lo habían dejado olvidado allí la noche anterior. El super era tan grande y laberíntico que no tenía nada de raro, ese olvido. Si en esa ocasión, al encontrarlo, lo veían avanzar, y si es que notaban ese avance, que eran tan poco notable como el del minuterero de un reloj, se lo explicaban pensando en un desnivel del piso o en una corriente de aire. En realidad, el carrito se había pasado la noche dando vueltas por los pasillos entre las góndolas, lento y silencioso como un astro, sin tropezar nunca, y sin detenerse. Recorría su dominio, misterioso, inexplicable, su esencia milagrosa disimulada en la trivialidad de un carrito de supermercado como todos. Tanto los empleados como los clientes estaban demasiado ocupados para apreciar este fenómeno secreto, que por lo demás no afectaba a nadie ni a nada. Yo fui el único en descubrirlo, creo. O más bien, estoy seguro: la atención es un bien escaso entre los humanos, y en este asunto se necesitaba mucha. No se lo dije a nadie, porque se parecía demasiado a una de esas fantasías que se me suelen ocurrir, que me han hecho fama de loco. De tantos años de ir a hacer las compras a

ese lugar, aprendí a reconocerlo, a mi carrito, por una pequeña muesca que tenía en la barra; salvo que no tenía que mirar la muesca, porque ya de lejos algo me indicaba que era él. Un soplo de alegría y confianza me recorría al identificarlo. Lo consideraba una especie de amigo, un objeto amigo, quizás porque en la naturaleza inerte de la cosa el carrito había incorporado ese temblor mínimo de vida a partir del cual todas las fantasías se hacían posibles. Quizás, en un rincón de mi subconciente, le estaba agradecido por su diferencia con todos los demás carritos del mundo civilizado, y por habérmela revelado a mí y a nadie más. Me gustaba imaginármelo en la soledad y el silencio de la medianoche, rodando lentísimo en la penumbra, como un pequeño barco agujereado que partía en busca de aventuras, de conocimiento, de amor (¿por qué no?). ¿Pero qué iba a encontrar, en ese banal paisaje, que era todo su mundo, de lácteos y verduras y fideos y gaseosas y latas de arvejas? Y aún así no perdía la esperanza, y reanudaba sus navegaciones, o mejor dicho no las interrumpía nunca, como el que sabe que todo es en vano y aun así insiste. Insiste porque confía en la transformación de la vulgaridad cotidiana en sueño y portento. Creo que me identificaba con él, y creo que por esa identificación lo había descubierto. Es paradójico, pero yo que me siento tan lejos y tan distinto de mis colegas escritores, me sentía cerca de un carrito de supermercado. Hasta nuestras respectivas técnicas se parecían: el avance imperceptible que lleva lejos, la restricción a un horizonte limitado, la temática urbana. Él lo hacía mejor: era más secreto, más radical, más desinteresado. Con estos antecedentes, podrá imaginarse mi sorpresa cuando lo oí hablar, o, para ser más preciso, cuando oí lo que dijo. Habría esperado cualquier cosa antes que su declaración. Sus palabras me atravesaron como una lanza de hielo y me hicieron reconsiderar toda la situación, empezando por la simpatía que me unía al carrito, y hasta la simpatía que me unía a mí mismo, o más en general la simpatía por el milagro. El hecho de que hablara no me sorprendió en sí mismo, porque lo esperaba. De pronto sentí que nuestra relación había madurado hasta el nivel del signo lingüístico. Supe que había llegado el momento de que me dijera algo (por ejemplo que me admiraba y me quería y que estaba de mi parte), y me incliné a su lado simulando atarme los cordones de los zapatos, de modo de poner la oreja contra el enrejado de alambre de su costado, y entonces pude oír su voz, en un susurro que venía del reverso del mundo y aun así sonaba perfectamente claro y articulado: –Yo soy el Mal.

Σέσαρ Άιρα

Το καροτσάκι

Ένα από τα καροτσάκια ενός μεγάλου σούπερ μάρκετ της συνοικίας που έμενα κυλούσε μόνο του, χωρίς να το σπρώχνει κανείς. Ήταν ένα καροτσάκι σαν όλα τα άλλα: από χοντρό σύρμα, με τέσσερα λαστιχένια ροδάκια (τα μπροστινά λίγο πιο κοντά το ένα στο άλλο σε σχέση με τα πίσω, κάτι που του έδινε το χαρακτηριστικό του σχήμα) και με έναν σωλήνα καλυμμένο με αστραφτερό κόκκινο πλαστικό από τον οποίο κανείς το χειριζόταν. Ήταν τόσο όμοιο με όλα τα άλλα, που δεν ξεχώριζε με τίποτα. Ήταν ένα σούπερ μάρκετ τεράστιο, το μεγαλύτερο της συνοικίας, και το πιο πολυσύχναστο, οπότε είχε πάνω από διακόσια καροτσάκια. Όμως αυτό που λέω ήταν το μοναδικό που κουνιόταν μόνο του. Το έκανε με απέραντη διακριτικότητα: μέσα στη ζάλη που επικρατούσε στο κατάστημα από την ώρα που άνοιγε μέχρι που έκλεινε, κι αν μη μιλήσουμε για τις ώρες αιχμής, η κίνησή του περνούσε απαρατήρητη. Το χρησιμοποιούσαν όπως όλα τα άλλα, το φόρτωναν με τρόφιμα, ποτά και είδη καθαρισμού, το άδειαζαν στα ταμεία, το έσπρωχναν βιαστικά από ράφι σε ράφι, και αν κάποια στιγμή το άφηναν ελεύθερο και το έβλεπαν να γλιστράει ένα-δυο χιλιοστά, πίστευαν πως ήταν λόγω της αδράνειας. Μόνο τη νύχτα, μέσα στην τόσο παράξενη ηρεμία εκείνου του υπερβολικά πολυσύχναστου μέρους γινόταν αντιληπτό το θαύμα, μόνο που δεν υπήρχε κανείς να το θαυμάσει. Μονάχα αν καμιά φορά κανένας αποθηκάριος από αυτούς που έπιαναν δουλειά το ξημέρωμα, εκπλήσσονταν που το έβρισκε χαμένο πέρα στο βάθος, δίπλα στο ψυγείο των προϊόντων βαθιάς κατάψυξης ή ανάμεσα στις σκοτεινές προθήκες των κρασιών. Και συμπεραίναν, φυσικά, ότι το είχαν παρατήσει ξεχασμένο εκεί πέρα το προηγούμενο βράδυ. Το σούπερ ήταν τόσο μεγάλο και δαιδαλώδες που δεν είχε τίποτα το περίεργο αυτή η εγκατάλειψη. Αν σε αυτήν την περίπτωση, τη στιγμή που το έβρισκαν, το έβλεπαν να προχωράει, και αν παρατηρούσαν αυτήν την κίνηση, που ήταν τόσο ανεπαίσθητη όσο ο λεπτοδείκτης ενός ρολογιού, το απέδιδαν σε μια διαφορά στην κλίση του δαπέδου ή σε ένα ρεύμα αέρα. Στην πραγματικότητα, το καροτσάκι είχε περάσει τη νύχτα κόβοντας βόλτες στους διαδρόμους ανάμεσα στα ράφια, αργό και σιωπηλό σαν άστρο, χωρίς ποτέ να σκοντάφτει, και χωρίς να σταματάει. Διέσχισε την

επικράτειά του, μυστηριώδες, ακατανόητο, με την θαυμαστή ουσία του κρυμμένη στην ασημαντότητα ενός καροτσιού του σούπερ μάρκετ, όπως όλα τα άλλα. Τόσο οι υπάλληλοι όσο και οι πελάτες ήταν αρκετά απασχολημένοι ώστε να εκτιμήσουν αυτό το μυστικό φαινόμενο, που κατά τα άλλα δεν επηρέαζε κανέναν και τίποτα. Εγώ ήμουν ο μόνος, πιστεύω, που το ανακάλυψε. Ή καλύτερα, είμαι σίγουρος: η προσοχή είναι ένα σπάνιο αγαθό μεταξύ των ανθρώπων, και στην περίπτωση αυτή χρειαζόταν πολλή. Δεν το είπα σε κανέναν, γιατί έμοιαζε αρκετά με μια από εκείνες τις φαντασιώσεις που μου συμβαίνουν συνήθως, που μου έδωσαν τη φήμη του τρελού. Στα τόσα χρόνια που πήγαινα να κάνω τα ψώνια μου σε εκείνο το μέρος, έμαθα να το αναγνωρίζω, το καροτσάκι μου, από μια μικρή σχισμή που είχε στη λαβή. Μόνο που δεν ήταν ανάγκη να δω τη σχισμή, γιατί ήδη από μακριά κάτι μου έλεγε πως ήταν αυτό. Μια πνοή χαράς και αυτοπεποίθησης με διαπερνούσε μόλις το αναγνώριζα. Το θεωρούσα ένα είδος φίλου, ένα αντικείμενο – φίλο, ίσως γιατί στην αδρανή φύση του πράγματος το καροτσάκι είχε ενσωματώσει αυτό το ελάχιστο σκίρτημα της ζωής που αποτελούσε το έναυσμα για να γίνουν δυνατές όλες οι φαντασιώσεις. Ίσως, σε μια γωνιά του υποσυνειδήτου μου, το ευγνωμονούσα για τη διαφορά του από όλα τα άλλα καροτσάκια του πολιτισμένου κόσμου και γιατί την είχε αποκαλύψει σε εμένα και σε κανέναν άλλον. Μου άρεσε να το φαντάζομαι στη μοναξιά και τη σιγαλιά του μεσονυχτίου, να κυλάει πολύ αργά στο ημίφως, σαν τρύπιο караβάκι που σαλπάριζε σε αναζήτηση περιπετειών, γνώσης, έρωτα (γιατί όχι;). Όμως τι θα συναντούσε, σε αυτό το κοινότοπο τοπίο, που ήταν όλος ο κόσμος του, από γαλακτοκομικά, και λαχανικά, και ζυμαρικά, και αναψυκτικά, και κονσέρβες με μπιζέλια; Και ακόμα κι έτσι δεν έχανε την ελπίδα, και συνέχιζε τις περιπλανήσεις του, ή πιο σωστά, δεν τις σταματούσε ποτέ, όπως εκείνος που γνωρίζει ότι όλα είναι μάταια και ακόμα κι έτσι επιμένει. Επιμένει γιατί πιστεύει στην μεταμόρφωση της καθημερινής χυδαιότητας σε όνειρο και οiwνό. Πιστεύω ότι ταυτιζόμουν μαζί του και πιστεύω ότι εξαιτίας αυτής της ταύτισης το είχα ανακαλύψει. Είναι παράδοξο, αλλά εγώ που νιώθω τόσο μακριά και τόσο διαφορετικός από τους συναδέλφους μου συγγραφείς, ένιωθα κοντά σε ένα καροτσάκι του σούπερ μάρκετ. Ακόμα και οι αντίστοιχες τεχνικές μας έμοιαζαν μεταξύ τους: η ανεπαίσθητη ώθηση που σε πηγαίνει μακριά, ο περιορισμός σε έναν πεπερασμένο ορίζοντα, η αστική θεματική. Εκείνο το έκανε καλύτερα: ήταν πιο μυστικό, πιο ριζοσπαστικό, πιο ανιδιοτελές. Με αυτά τα προηγούμενα, μπορεί κανείς να φανταστεί την έκπληξή μου όταν το άκουσα να μιλάει, ή για να είμαι πιο ακριβής, όταν άκουσα τι είπε. Θα περίμενα οτιδήποτε πριν από τη δήλωσή του. Τα

λόγια του με διαπέρασαν σαν μια λόγχη από πάγο και με έκαναν να αναθεωρήσω όλη την κατάσταση, αρχίζοντας από τη συμπάθεια που με ένωνε με το καροτσάκι και φτάνοντας στη συμπάθεια που με ένωνε με τον εαυτό μου, ή ακόμα πιο γενικά, τη συμπάθεια για το θαύμα. Το γεγονός ότι μιλούσε δεν με εξέπληξε από μόνο του, γιατί το περίμενα. Ξαφνικά ένιωσα ότι η σχέση μας είχε ωριμάσει μέχρι το επίπεδο του γλωσσικού σημείου. Ήξερα ότι είχε φτάσει η στιγμή που θα μου έλεγε κάτι (για παράδειγμα ότι με θαύμαζε και με αγαπούσε και ήταν με το μέρος μου), και έσκυψα στο πλευρό του προσποιούμενος ότι έδενα τα κορδόνια των παπουτσιών μου, με τέτοιο τρόπο που έβαλα το αυτί μου στο πλευρικό συρμάτινο πλέγμα του και τότε μπόρεσα να ακούσω τη φωνή του, σε έναν ψίθυρο που ερχόταν από την πίσω πλευρά του κόσμου και παρόλα αυτά ακουγόταν απόλυτα καθαρή και ευκρινής: – Εγώ είμαι το Κακό.

17 Μαρτίου 2004